

Közeli képek – távol a világtól

Indiánok. Lelkek. Túlélők. Claudia Andujar fotókiállítása
a Néprajzi Múzeumban

Budapest, 2023, Néprajzi Múzeum

Claudia Andujar fotóművész életében sorsdöntő pillanat volt, amikor megismerte az Amazóniában élő yanomami indiánokat. Hogy miként vetődött arafelé, azt megtudhatjuk a Néprajzi Múzeumban látható *Indiánok. Lelkek. Túlélők.* kiállításon. A kronologikus ívet leíró kiállítás a Brazíliába érkezést követően veszi fel a fonalat, és vezet el Andujar idős kori életművéig.

A hazánkban első ízben kiállító Claudia Andujar felvételei szinte teljesen megtöltik azt az egy termet, amelyhez több folyóson át vezet az út. Nem biztos, hogy odatalálunk, megeshet, hogy útbaigazítást kell kérnünk. Ha végre megtaláljuk az alagsori teret, csak úgy kapkodjuk majd a fejünket. Ennyire nagy-szabású, a teljes életművet átfogó tárlattal ugyanis ritkán találkozunk az ember. 124 fotográfia került bemutatásra, így van mit nézni. A nagyméretű analóg nagyítások és digitális nyomatok mellett vetített képanyagot, az üvegvitrinekben pedig autentikus yanomami indián tárgyakat: tollas kardíszeket, nyíltartó tegezeket, használati eszközöket láthatunk. Többségük Boglár Lajos nemzetközi híró etnológus, kulturális antropológus gyűjteményéből származik.

Boglár az '50-es évek végétől kezdve kutatott Brazíliában és Venezuelában. Gyakran több ezer kilométert is megtett, hogy helyi törzsekkel (nambikuarákkal, piaorákkal, guaranikkal, wayanákkal) együtt éljen. A yanomami indiánok között viszont nem végzett terepmunkát, így minden bizonnal vásárlással vagy cserével jutott hozzá ezekhez a Andujar képein is felbukkanó különleges kellékekhez.

Az említett tárgyak kiválóan illusztrálják a kiállítás fő mondanivalóját, az alkotó yanomami indiánokkal folytatott párbeszédét. Az *Indiánok. Lelkek. Túlélők.* erre a kicsiny amazóniai csoportra fókuszál, más, pályakezdő művei (*Brazil családok, Sônia*) jóval elenyészőbbek. De már ezeken is megmutatkozik, hogy a fotográfust az emberi arcokról leolvasható sorsok érdeklik.

TAKÁTS FÁBIÁN (1987) a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karán végzett művészettörténet szakon. Szakterülete a 20. század művészete.

A nagyszabású tárlat az olvasni szeretők számára különösen kedvez. Bőséges mennyiségű szöveg ad tájékoztatást arról, hogy a művész miként is jutott el születési helyétől, a svájci Neuchâtelből a dél-amerikai dzsungelélig.

Claudia Andujar Erdélyben és Magyarországon nőtt fel. Magyar származású édesapja, Haas Siegfried erősen közrejátszott az országváltásban. Miután 1940-ben Nagyvárad ismét Magyarországhoz került, svájci édesanyja elhagyta őket. Édesapjával élt tovább, ám a háború közbeszólt. Haas Siegfriedet a németek koncentrációs táborba hurcolták, Andujar viszont megmenekült, édesanyjával svájci rokonoknál találtak menedékre.

1946-ban elhagyta Svájcot. New Yorkban, a Hunter College-ban hallgatott bölcsészetet. Két éven át az ENSZ idegenvezetőjeként dolgozott, majd miután megtudta, hogy édesanyja Brazíliában él, nem marasztalta immáron semmi sem a „Nagy Almához”. 1955-ben érkezett Brazília legnépesebb metropoliszába, São Paulóba. Szinte keresztül-kasul bejárta a dél-amerikai kontinenst, utazásokat tett Bolíviába, Peruba, Argentínába, Chilébe. Barangolásai során kezdett rendszeresen fotózni. Szabadúszó fotóriporterként dolgozott, társadalmi témájú fényképsorozatokot készített. Felvételeit neves magazinokban, mint például a *Fortune*-ban, a *Life*-ban, a *Look*-ban publikálták. Tevékenysége egyre nagyobb népszerűségnek örvendett, kiállításokon is egyre többször mutatkozhatott meg.

Pályája az 1970-es évek elején éles fordulatot vett. Felhagyott a riportfotózással, és életművét innentől a yanomami indiánoknak szentelte. A civilizációtól elszigetelten élő entikummal 1971-ben találkozott először egy riport apropóján. Lassan, de biztosan ismerte meg kultúrájukat, tudott meg róluk mindent. 1974-ben autópálya épült a területükön, a külső behatolás következményeként himlőjárvány ütötte fel a fejét. Szerencséjükre Andujar még időben hozott orvosi segítséget. A nyolcvanas években az aranybányászat következményeként aztán malária és higanymérgezés sújtotta őket, populációjuk húsz százaléka elpusztult. Ki is haltak volna, ha Andujar nem lép fel. Az alkotó egy bizottságon keresztül elérte, hogy létrehozzák a Yanomami Parkot. Ennek keretében Brazília kormánya tekintélyes, 96 000 km² területet helyezett számukra védettség alá.

Claudia Andujarnak a mai napig szívügye a majdnem a kihalás szélére sodródott törzs védelme. Elszántan harcol jogaikért. Az *Indiánok. Lelkek. Túlélők.* fotográfiái között szinte alig találunk vidám arcokat. Egy-két szereplő ugyan mosolyog a képen, de jobbára komorabb tekinteteket látunk. A nehéz sors és fenyegetettség jól látszik azon a képen, ahol yanomami férfiak szögesdróttal elkerített lakóhelyükről gyanakodva figyelik a közelben landolt helikoptereket.

Andujar hosszú időt töltött a yanomami indiánok között, ezáltal betekintethetett mindennapjaikba, már-már családtagként élt velük. Megörökíthette meg-hitt pillanataikat, rituális szokásaikat is. 1998-ban fotóesszéiből könyvet jelentetett meg *Yanomami: a ház, az erdő, a láthatatlan* címmel. Képein keresztül „személyes történetet ismerünk meg saját útkereséséről és a janomamikkal

folytatott párbeszédéről” – olvasható a tárlatról. „Ez a személyesség egy tágabb antropológiai nézőpontba, a kulturális találkozás, a megismerés, a megértés és a bemutatás témakörébe helyezi a képeket, és egy fontos történetet is elmond arról, miként válhatnak a fotók egy amazóniai indián közösség megmentéséért vívott aktivista harci eszközévé.”

Andujar most látható képei sem az egzotikumot keresik, hanem mély megértéssel és elfogadással dokumentálják egy távoli nép életét és ahhoz való jogát.

Claudia Andujar: Toototobi, Amazonas állam (A kapcsolat következményei sorozatból), 1981